

Козловська О. О.

<https://orcid.org/0009-0001-2245-0139>

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВОЇ СФЕРИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ

У статті проаналізовано зміст слова «цифровізація» з огляду на його нормативне закріплення, а також розмежовано поняття «цифровізація» та «інформатизація». Розглянуто основні стратегії розвитку податкового контролю на окремих цифрових платформах, що дозволяють податковим органам оперативно реагувати на внесені відомості платниками податку. Проаналізовано роль інформаційних технологій, спрямовану на результативність контролю над платниками податку. З'ясовано, що цифровізація податкової сфери призводить до зменшення правопорушень та ризиків, що сприяє наповненню державного бюджету, що в цілому забезпечує економічну безпеку держави.

В результаті проведеного дослідження зроблено висновок, що процес цифровізації перебуває в динамічному стані, що як наслідок закладає передумови комплексного перегляду правового регулювання адміністрування податків та зборів. Такі процедури мають бути прозорими, керованими, направлені на потреби платника податків, передбачати постійний аналіз процедур реєстрації платників, аудиту, стягнення податкового боргу та надання послуг.

Охарактеризовано основні електронні сервіси, Електронний кабінет платника податків, автоматизований сервіс «Податковий асистент», що дозволяє інформувати платників податків про наявні податкові та митні ризики й заходи стосовно їх усунення, сучасний проєкт 2022 року «Дія.City» – унікальний правовий і податковий простір для ІТ-компаній. Зазначено про розробку ІТ-платформи ІТАRIS для автоматизованого аналізу податкових ризиків у сфері міжнародного оподаткування; перспективі впровадження ризик-орієнтованих підходів (CRM) та використання блокчейн технологій, що сприятиме підвищенню довіри до податкової системи з боку платників податків.

Ключові слова: цифровізація, правові відносини, адміністрування податків і зборів, податкові відносини, цифрові права, податок.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільних відносин – цифровізація відіграє велике значення, яка має місце майже у всіх сферах життєдіяльності людини. Цифровізація правових відносин передбачає впровадження цифрових технологій в юридичну площину, яка по суті змінює форми взаємодії суб'єктів права, що впливає на цифрову фіксацію вчинення певної дії, реалізацію прав та виконання обов'язків, шляхом використання електронних засобів та їх контроль. Податкова система є основою для формування бюджету, ефективність якої, в сучасних умовах, залежить від розвитку адміністрування податків із застосуванням цифрових технологій, що дозволить мінімізувати будь-які затрати при регулюванні податкових відносин у майбутньому. Тому, актуальність даної теми вбачається

у постійному розвитку цифровізаційних процесів податкової сфери, що зумовлює своєчасність правового регулювання та необхідності вироблення теоретичного підґрунтя в цій площині.

Постановка завдання. Метою даної публікації є дослідження сучасного стану цифровізаційних процесів у сфері оподаткування, аналіз стратегічних документів та перспектив цифровізації у державі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем цифровізації та цифровізації податкового адміністрування приділяли увагу у своїх працях такі вчені, як: Андрухович Д.Р., Горелова В.Ю., Дзюба І.В., Дуравкін П.М., Лазебник Л.Л., Лесик Л.І., Панкратова О.М., Пілат О.В., Саприкін В., втім незважаючи на потужний пласт робіт у цьому напрямку

зважаючи на стрімку діджиталізацію державних послуг у сфері оподаткування це обумовлює необхідність подальших наукових розвідок.

Термін «цифровізація» наразі має декілька визначень, що міститься в Національній програмі інформатизації та Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо їх реалізації. За якими, *цифровізація – насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір. Цифровізація – процес впровадження цифрових технологій у всі сфери суспільного життя.* Так, О. Панкратова досліджуючи «цифровізацію» в економічній площині доходить висновку, що це – інструмент підвищення ефективності на основі трансформації операційної моделі бізнесу на цифрові технології за рахунок: оптимізації бізнес-процесів усіх рівнів та скорочення витрат; раціональне використання наявних компетенцій та інфраструктури; переведення всього ланцюжка створення вартості на цифрові технології та модернізацію. На її переконання, для ефективного використання цифровізації суб'єкти повинні постійно впроваджувати нові технології, тестувати їх і використовувати отримані результати, щоб краще адаптуватися і бути готовими до завдань майбутнього. Незважаючи на те, що впровадження нових технологій – це більш ризикований підхід, ніж використання вже звичних систем та пристроїв, потенційні можливості та віддача будуть більшими [1]. Науковці Д. Андрухович та Л. Лазебник в результаті порівняння поширеності і доступності цифрових сервісів в Україні та ЄС у період війни, вважають, що незважаючи на воєнні ризики економічного розвитку і розрив у рівні державних інститутів, Україна демонструє непоганий цифровий рівень. Акцентуючи увагу саме на повоєнному відновленні науковці зауважують, що основні зусилля держави мають спрямовуватися на найбільш перспективні напрями, то підтримка процесів цифровізації має бути важливим напрямом розвитку державної допомоги. У період воєнного стану в Україні потреба в цифрових послугах ще більше загострилася, а доступ до них став необхідною умовою збереження керованості діяльності суб'єктів господарювання та спрощення низки регуляторних процедур [2, с. 259]. Подібну думку розділяє В. Саприкін, на його думку,

цифрові процеси є ключовим напрямом розвитку сучасної України, що є важливим як під час війни, так і для післявоєнного відновлення України, адже завдяки ним ми можемо залучити інвестиції, створити конкурентний продукт (зокрема й у сфері публічного управління) та підсилити імідж країни [3, с. 116]. У науковій публікації Д. Маріц, О. Терещенко також вказують на активне впровадження цифрової трансформації (електронне урядування, діджиталізація) у сферу публічного управління та адміністрування для побудови цифрової держави. Такі перетворення напряму стосуються і податкової сфери, що в подальшому направлені на підвищення якості роботи податкових органів, мінімізації «людського фактору» в адміністративних процедурах, а також є важливою складовою розвитку цифрової економіки. Цікавим вбачається і розмежування понять наведене авторами: «цифровізація публічного управління» та «інформатизація». *Інформатизація* – це процес, який направлений на зручність надання та отримання державних послуг он-лайн; *цифровізація* – це простір за допомогою якого можливе надання та отримання державних послуг, що передбачає виключно віртуальну взаємодію її учасників [4, с. 299, 300].

Втім варто відмітити і про особливості правової природи цифрового права. З цього приводу у науковій літературі склались не однозначні погляди. За змістом – цифрове право можна охарактеризувати як комплексну галузь права, оскільки інформаційні технології використовуються в багатьох галузях права, тому відбувається по суті цифровізація права в цілому, а не поодиноких галузей, а правові відносини, що виникають перетинаються з іншими галузями. Тому, цифровізація права відбувається як у сфері приватних так і публічних відносин. Безумовно, нова форма відносин потребує відповідного правового регулювання, однак, не підміни змісту відносин, новою формою. Наприклад, податкові відносини, які виникають із використанням цифрових технологій, за своїм змістом на правовими наслідками залишаються тими ж самими відносинами. Так, В. Горелова, аналізуючи перспективи подальшого дослідження цифрових прав, відзначає, «...що однією з ключових задач є розробка глобальної нормативної бази, яка б регулювала діяльність технологічних гігантів, забезпечувала баланс між національною безпекою та правами людини, гарантувала ефективний захист персональних даних. Також необхідно розвивати технологічні рішення, які сприятимуть зміцненню цифрової

безпеки серед таких інновацій. Також можна виокремити децентралізовані платформи, новітні методи шифрування та інструменти для аналізу й аудиту алгоритмічних рішень [5, с. 7].

Окрім простого впровадження нових інструментів і технологій, справжня цифровізація податкової системи передбачає складні правові та інституційні зміни. Популяризація інноваційних технологій призвела до цифрової трансформації, що означає інтеграцію цифрових технологій у всі бізнес-сфери, що призвело до фундаментальних змін у тому, як організація здійснює свою діяльність і створює цінності [6, с. 1011]. Так, О. Пілат та П. Дуравкін звертають увагу на те, що «... разом із розвитком цифровізації у сфері оподаткування, багатогранною категорією стають й так звані «цифрові права платників податків», що переплітаються з іншими правами, що визначаються та закріплюються у нормах різних галузей права. Тобто розвиток цифрових технологій неодмінно передбачає й розвиток нормативно-правового регулювання відповідних суспільних відносин, зокрема податкових, але не тільки останніх, оскільки цифровізація суб'єктивних прав і юридичних обов'язків неминуче зачіпає різні галузі права. Відтак загроза порушення цих прав звісно є одним із ризиків цифровізації податкового адміністрування, але перевагою є як в цілому розвиток і збільшення кількості суб'єктивних прав за рахунок появи «цифрових прав», так і розвиток нормативно-правового регулювання різноманітних суспільних відносин» [7, с. 210].

Належна реалізація своїх обов'язків платниками податків можлива через Електронний кабінет, що дозволяє подавати звітність, отримувати цифрові підписи, для належного юридичного посвідчення електронних документів, отримання ключів в акредитованому центрі сертифікації.

На сьогоднішній день електронні сервіси для громадян і підприємців реалізуються через Електронний кабінет платника податків, подання звітності у електронному вигляді й отриманні електронних цифрових підписів задля її супроводження і надання легітимності завдяки встановленню належного юридичного посвідчення електронних документів, та отримання ключів в акредитованому центрі сертифікації. Автоматизований сервіс «Податковий асистент» дозволяє інформувати платників податків про наявні податкові та митні ризики й заходи стосовно їх усунення. Наразі адміністративні послуги у сфері оподаткування можуть надаватися як на платній так і безоплатній основі. Варто назвати сучас-

ний проєкт 2022 року «Дія.City» – унікальний правовий і податковий простір для ІТ-компаній. Він поширюється по всій території України і створює особливі умови для технологічного бізнесу, які враховують специфіку внутрішнього ринку й конкуренцію із іншими країнами. Складовими «Дія.City» є сприятлива податкова система – податок на прибуток 18% чи податок на виведений капітал 9%, ЄСВ на рівні 22% із мінімальної зарплати, ПДФО 5% й військовий збір 1,5%; гнучкі форми співпраці із ІТ-спеціалістами – гіг-контракти, котрі поєднують переваги фрілансу й соціальні гарантії; гарантії захисту інтелектуальної власності; елементи англійського права, які спрощують доступ до інвестицій; гарантії захисту особи й власності від неправомірного втручання силовиків [8].

Сучасні підходи цифрової трансформації стосуються передбачають комплексний перегляд до адміністрування податків. Всі процеси мають бути прозорі, керовані та орієнтовані на потреби платника. Вони направлені на аналіз процедур реєстрації платників, аудиту, стягнення податкового боргу та надання послуг. Окремий напрям – картографування та оптимізація процесів реєстрації платників податків, а також підготовка технічних рішень для модернізації Електронного кабінету. Ще один важливий напрям взаємодії – розвиток аналітичних інструментів. Зокрема, триває розробка ІТ-платформи ІТАРИС для автоматизованого аналізу податкових ризиків у сфері міжнародного оподаткування. Система суттєво скоротить час обробки даних та підвищить ефективність контролю за міжнародними фінансовими операціями. Не менш важливим вбачається у перспективі впровадження ризик-орієнтованих підходів (CRM), розвитку електронних сервісів, антикорупційних механізмів, кадрового потенціалу, застосуванню сучасних аналітичних інструментів, зокрема із використанням технологій штучного інтелекту. Триває й розвиток напрямку управління податковим боргом: вже впроваджено електронне направлення платіжних інструкцій та підготовлено рішення для автоматизації процесів стягнення [9].

На думку багатьох науковців, розвиток технологій блокчейн також має значний вплив на цифровізацію податкових систем. Блокчейн забезпечує високий рівень безпеки та прозорості фінансових транзакцій завдяки своїй децентралізованій природі та можливості зберігати інформацію у незмінному вигляді. Це дозволяє податковим органам легко відстежувати рух коштів та вияв-

ляти потенційні випадки шахрайства або ухилення від сплати податків. Використання блокчейн технологій також сприяє підвищенню довіри до податкової системи з боку платників податків, оскільки забезпечує більшу прозорість та чесність фінансових операцій. Крім цього, штучний інтелект та машинне навчання є ще однією важливою складовою цифровізації податкових систем. Штучний інтелект може бути використаний для надання персоналізованих консультацій платникам податків, що підвищує рівень їхньої обізнаності та відповідальності [10, с. 190]. Д. Вакулик, спираючись на досвід зарубіжних країн, вважає, що основними технологіями для побудови системних рішень в оподаткуванні є штучний інтелект та роботизація [11]. Так, Л. Лесик зважаючи на ефективну інтеграцію українського податкового адміністрування в цифровий європейський простір вважає за необхідне забезпечити доступні форми, багатомовну підтримку та варіанти офлайн-послуг, які можуть подолати прогалини в комунікації та доступі, щоб усі громадяни, включаючи людей з інвалідністю або тих, хто не має доступу до Інтернету, могли користуватися цими послугами. Однією з основних проблем для реалізації цієї мети є недостатня комунікація між податковою службою та платниками податків. Відсутність прозорої інформації та складність податкового законодавства створюють бар'єри для розуміння обов'язків та прав [12, с. 242]. В цьому контексті відмітимо, що Міністерство юстиції України з початку травня 2025 року розпочало розробку Національної програми адаптації законодавства до права ЄС, яка спрямована на інституційні зміни в адміністративному праві, з посиленням процедур координації та моніторингу сервісної моделі публічного адміністрування відповідно до стандартів ЄС [13].

Незважаючи на перспективність впровадження цифровізації в податкову сферу, автори Я. Ізмайлов, І. Єгорова, Р. Барицький зауважують на наступних проблемах: війна, зміна урядової політики; дефіцит кваліфікованих податківців, а також спеціалістів у галузі цифрових технологій; корупція; бюрократичні процедури та недосконалість законодавства щодо цифрових технологій, особистих даних громадян та імплементації міжнародного законодавства; ризик кіберзлочинності; відсутність інформаційної роботи щодо переваг цифровізації та глобалізації з платниками податків і населенням, а також спеціалізованого навчання

серед співпрацівників ДПС [14, с. 366]. Своєю чергою, І. Дзюба акцентує увагу на важливості визначення сутності адміністративно-правового регулювання, як адаптивного механізму здатного прозоро та ефективно реалізовувати норми права, захищати права та свободи громадян, а також забезпечувати стабільність суспільних відносин під час реформування державного управління в умовах запровадження особливих правових режимів, зокрема воєнного стану [15, с. 73].

План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року (далі – План) є документом, що визначає пріоритетні напрями та етапи цифрової трансформації ДПС з урахуванням напрямів розвитку і місії служби загалом та трансформації окремих напрямів діяльності ДПС. Відповідно до Плану основними напрямками розвитку є ІТ-ресурси, автоматизація бізнес-процесів, підвищення рівня сервісів платникам податків, розвитку ІТ – інфраструктури ДПС, зокрема мережевого обладнання, програмних рішень, платформи віртуалізації, заходів і засобів захисту інформації ІКС [16].

Наразі серед сучасних цифрових інструментів для платників податків та контролюючих органів можна назвати наступні: система «Податковий блок»; Електронний кабінет платників податків; М.Е.doc; чат-бот для платників податків; єдине вікно подання електронної звітності; «Електронна митниця»; відкриті дані; «Дія».

Висновки. В результаті проведеного дослідження зроблено наступні висновки:

– основними ознаками цифровізації правових відносин, на наш погляд, є: виникають виключно у цифровому середовищі; опосередковують створення, появу нових форм реалізації та фіксації прав; мають автоматизоване застосування;

– ключовою ознакою цифровізації є те, що вона не змінює призначення, функції права, а лише трансформує способи та форми його застосування суб'єктами права у конкретній галузі права;

– до основних перспектив цифровізації в Україні відносимо посилення ролі цифрових платформ, розвиток електронних адміністративних послуг, впровадження штучного інтелекту, прозоре державне управління, підвищення цифрової грамотності громадян;

– подальші наукові розвідки стосуватимуться ефективній інтеграції українського податкового адміністрування в цифровий європейський простір.

Список літератури:

1. Панкратова О.М. Цифровізація як сучасний тренд розвитку менеджменту. *Економіка та суспільство*. 2021. № 33. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/927/889>
2. Андрухович Д.Р., Лазебник Л.Л. Цифровізація як інструмент та сфера державної допомоги суб'єктам господарювання в Україні. *Економічний простір*. 2024. № 190. С. 259–264.
3. Саприкін В. Оцифровування, цифровізація та цифрова трансформація публічного управління в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2024. Том. 19. Випуск 1. С. 116–121.
4. Маріц Д.О., Терещенко О.В. Нормативно-правове забезпечення цифровізації у сфері публічного управління. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 3. С. 299–302.
5. Горєлова В.Ю. Цифрові права: етичні аспекти та виклики. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. Том 36 (75). № С. 1–9.
6. Мар'яна Хмиз, Сергій Петков, Захар Милянник, Юрій Мазур, Роман Козяр, Віталій Гудима, Іванна Проць. Цифровізація податкової системи та податкове регулювання як інструмент боротьби з тіньовою економікою. *Path of Science*. Section “Law and Security”. 2023. Vol. 9. № 9. P. 1008–1014.
7. Пілат О.В., Дуравкін П.М. Цифровізація податкового адміністрування: ризики та переваги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 10. С. 207–211.
8. ПС: Цифровізація в сфері оподаткування є важливою складовою розвитку цифрової економіки. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/568593.html> (дата звернення: 02.04.2026).
9. ДПС та ОТД Казначейства США узгодили подальші кроки цифрової трансформації податкового адміністрування. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/999946.html> (дата звернення: 02.04.2026).
10. Болдовська К.П., Тарасенко А.В., Черниш Д.С. Цифровізація податкової системи: сучасні технології та їх застосування. URL: <https://dspace.khadi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/ea2a3aa3-d50a-4f51-a371-2a643c1eb470/content> С. 189–192.0 (дата звернення: 02.04.2026).
11. Вакулик Д.А. Цифрові тренди у сфері оподаткування: зарубіжний досвід та перспективи для України. Sectoral research XXI: characteristics and features. 2022. Volume 1. С. 25–29. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/87/86> (дата звернення: 02.04.2026).
12. Лесик Л.І. Інтеграція українського податкового адміністрування в цифровий європейський простір. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. Економічні науки. 2025. № 83. С. 236–244.
13. Уряд схвалив Національну програму адаптації законодавства України до права ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-skhvalyv-natsionalnu-prohramu-adaptatsii-zakonodavstva-ukrainy-do-prava-ies> (дата звернення: 02.04.2026).
14. Измайлов Я. О., Єгорова І. Г., Барицький Р. О. Цифровізація та глобалізація системи адміністрування податків як драйвер інноваційного розвитку. *Бізнесінформ*. 2024. № 7. С. 363–370. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-7_0-pages-363_370.pdf (дата звернення: 02.04.2026).
15. Дзюба І.В. До питання визначення сутності механізму адміністративно-правового регулювання цифровізації в умовах воєнного стану. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки*. 2025. Том 36 (75). № 6. С. 72–77. С. 73.
16. План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/План%20цифрового%20розвитку%20ДПС%20України%20\(1\).PDF](https://mof.gov.ua/storage/files/План%20цифрового%20розвитку%20ДПС%20України%20(1).PDF) (дата звернення: 02.04.2026).

Kozlovska O. O. DIGITALIZATION OF THE TAX SPHERE: CURRENT CHALLENGES AND IMPLEMENTATION PROSPECTS

The article analyzes the meaning of the word “digitalization” in view of its regulatory consolidation, and also distinguishes between the concepts of “digitalization” and “informatization”. The main strategies for the development of tax control on individual digital platforms are considered, which allow tax authorities to promptly respond to information entered by taxpayers. The role of information technologies aimed at the effectiveness of control over taxpayers is analyzed. It is found that the digitalization of the tax sphere leads to a reduction in offenses and risks, which contributes to the filling of the state budget, which in general ensures the economic security of the state.

The study concluded that the digitalization process is in a dynamic state, which, as a result, lays the foundations for a comprehensive review of the legal regulation of tax and fee administration. Such procedures should be transparent, manageable, focused on the needs of the taxpayer, and include constant analysis of the procedures for taxpayer registration, audit, tax debt collection, and service provision.

The main electronic services are described, the Taxpayer's Electronic Cabinet, the automated service "Tax Assistant", which allows taxpayers to be informed about existing tax and customs risks and measures to eliminate them, the modern project of 2022 "Diya.City" – a unique legal and tax space for IT companies. The development of the ITARIS IT platform for automated analysis of tax risks in the field of international taxation is noted; the prospect of implementing risk-oriented approaches (CRM) and using blockchain technologies, which will help increase taxpayers' trust in the tax system.

Keywords: *digitalization, legal relations, administration of taxes and fees, tax relations, digital rights, tax.*

Дата першого надходження статті до видання: 20.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 11.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.05.2026